

ВИРТУАЛНАТА РЕАЛНОСТ И ФАКТОРИТЕ, КОИТО И ВЛИЯТ

Илинида Николаева Маркова

Медицински университет „Проф. д-р Параскев Стоянов“ – Варна

Асистент, доктор по философия

Резюме:

Познанието е безкраен процес, обвързан с възможността да се разширява, навлизайки в дебрите на непознатото, но и ограничен процес, отнасяйки се до крайността на човешкия разум и пребиваване в света. Диалектичката визия за познанието подсказва, че ние бихме могли да го развиваме, но със същия ефект бихме могли и да сме в застой. Възможно е обречеността на познавателното ни начинание да ни е накарала да предпочетем застоя или в по-оптимистичния вариант – бавните темпове на познавателните процеси. И в двата случая, ние ползваме „старите-нови“ техники за познаване, актуализацията и ретроспекцията му. Тези техники са взаимозависими и взаимообвързани във виртуалното с три безтелесни елемента: наративът, информацията и артефактът. Знаковостта на елементите максимизира технологичното, в което се разполагат.

Ключови думи :

Ното virtualis, наратив, кибер-нاراتив, информация, артефакт, човешка група, знаковост.

JEL класификация: Z13

VIRTUAL REALITY AND THE FACTORS, WHICH INFLUENCE IT

Ilinida Nikolaeva Markova

Medical University - Varna Prof. Dr. Paraskev Stoyanov

Assistant Professor, Philosophy Doctor

Abstract:

Knowledge is an infinite process and it has the opportunity to expand entering the depths of the unknown, but it is also finite process when it comes to the limited human mind and human existence in the world. The dialectical vision of knowledge suggests that we can develop it but with the same effect we can be at a standstill. It is possible that the doom of our cognitive undertaking has made us prefer the standstill or in a more optimistic way – a slower pace of the cognitive processes. In both cases, we use the “old-new” cognitive techniques, its updating and retrospection. These techniques are interdependent and mutually bound in the virtuality in three bodyless elements: the narrative, the information, and the artefact. The symbolism of the elements maximises the technological in which it is placed.

Keywords:

Homo virtualis, narrative, cyber-narrative, information, artefact, human group, symbolism

JEL Code: Z13

Виртуалността дава пълен набор от приобщаване към герои, събития, времена и места. Днес тренажорите обучават човека във всички области на дейност. Ако в началото те са имали приложение само във военната сфера, то сега използването им е в широка палитра от човешки дейности. Това моделиране и пресъздаване на действително възможни събития обогатява опита и преживяванията на човека. Носи своеобразно познание недостъпно в класически условия. Ето защо не трябва да забравяме, че в тази среда и при тези условия не е важно какво и как се пресъздава, а дали идеите задавани в новите условия са пълноценни. А пълноценността се гарантира от три фактора, които са неизменна част от разбирането на виртуалното – наратив, информация и артефакт.

Наративът.

Едно от отчетливите явления във виртуалната реалност, без чието тълкуване не бихме могли да разберем тази реалност е наративът. Разумът ни „казва“, че компютърната програма и субектът имат общи основи, с които си взаимодействат. Комбинацията от субективна телесност, текстово тяло и безтелесна идея дава възможност на homo virtualis да разбира виртуалното като реалност. Киберпространството се явява арена на колективната воля, колективния дух и колективното битие. Всеки наратив съдържа взаимовръзки между отделните елементи в него. Така кибер-нاراتивът също е изпълнен с графове, изразяващи еднакви по своята същност, но различни по своята „материалност“ идеи. Наличието на подобни структурни разклонения пресъздава потока на невроните връзки в когнитивните възможности. Наративът от реален, телесен се превръща в безтелесен също като аватара, който го „разказва“. Тази негова безтелесност позволява той да преминава през хронотопа фино като в същото време оставя дълбока „следа“ в съзнанието. Наличието на наративи предполага наличие на „говорещ“, на

присъствие. Преходът от говорещ към пишещ човек е бил символ на интелектуалния катарзис, преживян от човека, на неговото издигане над природата на сетивното и постигането на Аз-изказа като споделен и „оставащ“ във времето наратив. Преходът от пишещ към виртуален човек (и тук под виртуален нямаме предвид *virtus* тълкуван като добродетелен) като че ли връща човека отново в сферата на сетивното, примитивното, онова, което бива разтълкувано първосигнално и за чието присъствие са необходими не толкова когнитивни умения, колкото инстинкти, доставящи удоволствие. Ако в примитивния период липсата на културност е подпомагала примата на сетивността, то в кибер-периода културността отстъпва на сетивно-достижимото, доставящо хедонистичните преживявания.

Културността е критерий за наратива. Тя е компилация от моралност, материалност, интелект, които са в равновесно положение и с чиято помощ се постига доминиране над природността. Това я ориентира винаги в посока към идеалното, превръщано в нейна цел. А човекът, притежател на тази културност вижда себе си като властимащ, като могъщ демиург, в чиито правомощия е да създава свят.

Според Лаш „всяка култура трябва по някакъв начин да стесни обхвата на възможен избор... ако дава възможност на всеки импулс да получи публичен израз, ако нагло декларира, че е „забранено да се забранява“... тогава тя не само отваря вратата за анархията, но и унищожава „свещените дистанции“, от които... зависи категорията истина. Когато е еднакво възможно всяко нещо да получи публичен израз, тогава нищо не е истинно“ (Лаш, 1997а:203)

Разказвачът във виртуалното вече не е класическият „говорещ“ (Хейлз, 2005а:57). Новият разказвач разкрива възможността разказаната история да „не се намира“ в определен топос. Тя от своя страна се състои от

дигитализирани символи, които се предават от разказвача към други субекти в киберпространството. Достигането до аудиторията е под формата на закодирани съобщения, чиито смисли стават „видими“ само от познаващия кодовете. Хейлз счита, че спазвайки този принцип не само разказвачът, но и читателят преминава през етапите слушател – читател – декодиращ. Защото ако разказвачът може да се „обезтелеси“, то защо читателят да не може. Така се стига до твърдението на Кастелс, че езикът и колективните образи са съществени за възстановяването на комуникацията между автономните тела (Кастелс, 2006:68), обединени и движени от общото благо.

Всеки (дори и безтелесният) разказвач, иска да бъде „разбран“. Което предполага всеки слушател (дори и безтелесният) да умее да тълкува, т.е. да умее да достига до смисъла на всяко чуто съждение. Хайдегер анализира изказването по няколко причини. Преди всичко по изказването може да се определи доколко конститутивната структура „Като“ (Хайдегер, 2005а:124) е видоизменима. Освен това на изказването човечеството винаги е гледало като на „място“ на истината. Така разглеждането му добива онтологичен смисъл. От своя страна изказването има своята роля по няколко причини според Хайдегер. С него се означава, показва, разкриват се признаци ($Dfd = Dfn$). Освен това всяко изказване е и предициране, един субект изказва един предикат т.е. отнася нещо към друго по-общо нещо. Така се разбира смисълът на първото нещо именно като се „превърне“ в „другото“. Изказването също така е и споделяне, открито заявяване (Хайдегер, 2005b:125). Всяко изказано може да бъде поделено с другите в момента на изказване или „по-нататък-казвано“ в смисъла си на препредадено от трето лице. Така показаното в „казването-по-нататък“ може да се забули, защото има предвид самото биващо, обект на изказването, а не неговия смисъл.

Става ясно, че съществуват множество групи, разменящи си думи и смисли. Това е очевидно неудобство, водещо до невъзможност за единно разбиране. Разрушената езикова Вавилонска кула трябва да се създаде отново и именно виртуалната среда позволява това. Тъй като липсва единна институция, която да „говори на един и същ език“ с всички човеци, то потребността от създаване на единна реч, разбираема за всички, нараства. Надеждата е, че това единство в езика ще доведе и до равенство между говорещите този език. Това е новата илюзия, позволяваща уеднаквяване, лишаване от йерархични различия и формираща масово самочувствие. Пространственото дистанциране между човешките същества позволява тяхното обединение в онлайн среда. Там те се чувстват по един и същ начин, мислят съобразно общите идеи, действат според популярността на тези идеи и най-вече – говорят по един и същ начин. Тези процеси са лесни за осъществяване и заразително бързо разпространяващи се.

Ако през периода на модерност отделните професионални, социални, национални или други кръгове са говорили на „своя език“, с цел да не бъдат разбирани от всички и така да демонстрират уникално превъзходство, то в една постмодерна ситуация, идеалът за говорене е унифицираното говорене, разбираемо от всички, но някак изгубило своите аксиологически измерения. А може би изгубило ги, точно поради масовизирането им.

Темите за говорене са също така унифицирани, за да се улесни разбирането и да не се губи време за него, защото животът е динамичен, а приоритетите – прагматични. През XIX век Ралф Емерсън определя Париж като „социален център на света“, днес тази роля играе например Фейсбук, определен като „онлайн социална мрежа в света“ или която и да е друга комуникационна мрежа. Това е символът на космополитността – колкото повече контакти, толкова повече последователи, приятели, харесвания.

Очевидно е, че човечеството има потребността от подобна „социална общност“ и колкото по-глобална е тя, толкова по-добре се случва говоренето, толкова по-разбираемо е то. Само че това води и до постепенното неизменно масовизиране. Загубването и размиването на граничността между отделните съсловия, професионални общности, социални групи, възрасти и религиозни пристрастия всъщност е илюзорна заблуда за единство. Груповостта вече е маргинализирана. Неформалното общуване се превръща в еталон за общуването изобщо. Спазването на езикови правила се счита за проява на лош вкус, а словоблудството – за образец за подражание. Разказът е вид говорене, което не казва нещо, но създава впечатлението, че е много компетентно, задълбочено и смислено. Възпитаването в подобна паразитна неформалност овладява бързо масата. Мултиплицирането на медийни образци, е само първата стъпка. Втората е вярването в тях. Доверието в новосъздадената гражданска общност се засилва, защото в началото всичко се приема като моментна игра. Забавно е, популярно е, различно е. Неусетно става преходът от ценностите, правилата, законността към псевдо-свободите, псевдо-правата и псевдо-авторитетите. Неформалността е нетолерантна именно защото е унифицирана. Средствата, които се използват в този преход са със символен характер – ключови, красиви думи, популярни жестове, ролеви действия и разбира се, графичното 2D до съвременните възможности на 4 и 5D изобразяване на всичко това. Всичко е зададено като игрови модел, защото само като такъв би достигнал до „детското“ у човека – незрялото, първосигналното, жестокото.

В речта символната игра е описана от Касирер. Той твърди, че в речта се реализират първите опити за подредба, но те не са координирани. По-скоро се оприличават на отделни лъчи – всеки лъч е всъщност значението на конкретната дума, а всяка нова дума бележи ново начало. Комплексът от лъчи

създава е хаотичен, дисперсен, също както комплексът от неща, носещи като имена отделните думи. (Касирер, 1996:350).

Другият фактор е психическото поведение на участниците в наративите т.е. психическата мрежа между тях. От тази гл.т. всяко твърдение, целящо наблюдение върху външния свят би могло да бъде резултат от психо-невронни връзки между отделни участници в същия този свят, защото отразява тяхното вътрешно състояние. Това илюстрира мрежовия характер на общуването между елементите в света и преносът му между елементите във виртуалността.

На основата на тези невронни връзки се формират и груповите сегменти, в чиито състави влизат хората. Новите информационни потоци вече не служат само и единствено за подаване на информация. Те стават източници на групиране, на сегментиране и едновременно с това се превръщат в символи на диверсификацията на информация.

Информацията.

Очевидно е, че ако едно безтелесно съществуващо иска да пренесе някаква дума към друго, то пренесеното не би могло да има материален характер. То също трябва да е безтелесно и това именно е информацията. Конкретното спира да съществува, а възприемането му зависи от степента на абстрактност. Оказва се, че преносът на абстрактната информация и на информацията изобщо зависи от скоростта и обема ѝ. Както казва Норберт Винер „основната идея на информацията е съобщението ... и основният елемент на съобщението е решението.“ (Хейлз, 2005b:60) Решенията от своя страна произвеждат нова информация и т.н. За Клод Шанън (Хейлз, 2005c:62) информацията е стратегически избор. За Доналд МакКей информацията трябва да се спаси от определението „субективна“ и да носи термина „структурна“. Както казва МакКей (Хейлз, 2005d:63) „Вали.“ чуто от човек

в помещение без прозорци и същото, чуто от човек в остъклено помещение има различна стойност. Това доказва според него, че има закономерна корелация между структурната информация и промените в ума на приемника. Кой обаче би могъл да удостовери тези промени? Според МакКей това е само наблюдателят на приемащата информацията, а това означава, че промените се извършват в съзнанието на наблюдателя, а не в съзнанието на приемащата. От своя страна наблюдаваният също може да е наблюдаван и т.н. Както казва Уорън МакКълъх „докато Шанън и Винер определят информацията от гл. т. на това което тя е, МакКей я определя от гл.т. на това какво прави тя.“ Така освободена от контекста тя става безтегловна, неприкрепена към тела или материални примери.

Разглеждайки същността на човешкия свят и на неговите изменими измерения през епохите трябва да отбележим, че въпреки новостите, добавени от всеки отделен период на еволюцията ни като вид, човечеството като че ли не се е развило драстично бързо или драстично много. Тук можем да се позовем на класическата идея за гносеологическия характер на света като познаваем обект. Познанието е безкраен процес, обвързан с възможността да се разширява, навлизайки в дебрите на непознатото, но и ограничен процес, отнасяйки се до крайността на човешкия разум и пребиваване в света. Диалектичката визия за познанието ни дава сигнал, че ние бихме могли да го развиваме, но със същия ефект бихме могли и да сме в застой. Възможно е обречеността на познавателното ни начинание да ни е накарала да предпочетем застой или в по-оптимистичния вариант – бавните темпове на познавателните процеси. Както и да подходим обаче, в своята същност трябва да приемем, че познанието е процес на информированост. Наблюдението чрез данни описва процедурата по събиране на информация, емпиричното ѝ класифициране и съхранение. Това е нов вид наблюдение,

различаващ се от визуалния контакт. Това е наблюдение на безтелесното. Информацията от своя страна се е превърнала в безтелесна същност, поток от импулси и сигнали, който канализирано и непрекъснато достига до своя потребител. Въплъщението вече е второстепенно. Събраната информация носи двупосочна вреда – тя ограничава индивида, но неговият истински проблем е в това, че няма яснота какви цели в бъдещето има тази информация. Ефектът на струпване на информацията, предположен от дигиталната революция, позволява и нейното произволно комбиниране. Така информацията създава нова информация. Поантилизмът намира своето приложение не само в неоимпресионизма. Също както при последния отделните точки се сливат в едно общо изображение, погледнато от разстояние, в струпването на данни се дава пълна информация, вижда се всеки детайл от неподозиращата личност. Това води до особеното състояние на безпомощност и уязвимост, което в началото отсъстваше, нещо повече, което се разбираше като свобода. Именно защото събраната информация като безтелесна същност е непълна, затова и често пъти може да бъде манипулативна. Емпиричността като математизирано струпване на данни не дава същността и основанията за едно или друго извършено действие, за едно или друго събитие. Особеното тук е, че само обемът на натрупаните данни играе роля на регулатор във формирането на някаква информираност. В тези бази данни ние сме дигитални индивиди, а не личности с психологически характеристики. Така се елиминира разнообразието и уникалността в името на категоризирането, класифицирането и еднаквостта. Събраните данни не провокират диалогичност, не се очаква индивидите да оспорват или да отхвърлят събраното, не се предполага тяхната позиция или свобода на изказването.

Може ли по-голямото количество информация да направи човека по-информиран?!

Може ли по-информираният човек да се нарече и по-знаещ?

Според Франк Уебстър примитивното тълкуване на понятието „информация“ предполага на нея да гледаме като на „данни за...“ (Уебстър, 2004a:21). Ако използваме такова тълкуване, то неминуемо стигаме до такова информационно общество, в което определяме процесите именно като информационни. Информацията собствено има много по-дълбок смисъл.

По своята същност тя не се нуждае от някого, който да я възприема или да я разбира, нито пък изисква интелектуални усилия за интерпретация. (Уебстър, 2004b:21). Тя съществува a priori и това е нейното най-дълбоко схващане. Подобна космичност е непонятна за човешкия индивид в рамките на неговия краен живот. Следователно трябва да се разбере, че човечеството има работа с несоциална оценка на информацията, приложима в социална среда и водеща до социални последствия. Затова не е без значение кой „произвежда“ информацията в качеството и на средство за внушение, кой я разпространява и разбира се, кой я осмисля, доколкото е възможно последното.

От друга страна се счита, че информационното общество не би било възможно без информацията в нейните цифрови измерения, които формират теоретичното познание. Уебстър нарича „теоретично“ онова знание, което е абстрактно, обобщено и закодирано. Абстрактно то е доколкото не е пряко, обобщено е, доколкото напуска пределите на конкретното, а закодирано – доколкото се пренася от най-различни технологични средства: електронни медии, в които знанието има вид на количество символи в двоична система.

Информацията е обвързана със знаковостта – колкото повече знаци, толкова повече информация, а колкото повече информация – толкова повече

комуникация. Това е „вечна хуманистична метафора“ на Бодрияр. (Бодрияр, 1996а:222). Резултатът от тази повсеместност е в крайна сметка развитие, прогрес, толкова радикален, колкото е бил преходът от модерност към постмодерност или онова, което познаваме като индустриален подем. Заслепеността от това развитие води до максимизиране на технологичното, до идеализирането на информацията, до пълното доверие в нея. Подобен подход представя кибернетичното като абсолютно и подобно на абсолютите то добива своя митологичен статут, чиито плодове неминуемо се изразяват в хиперхуманистичната разсъдъчност.

Тази подмяна на традиционното с идеите за информационното рефлектира и върху светоусещането на човешките индивиди. Наслаждението от естествеността на природното вече отстъпва на наслаждението от знаковостта на заобикалящото. Бодрияр отчита (Бодрияр, 1996b:223-224), че ако през модерността природното е физиката на нещата, то днес – природното се схваща като закони на знака, приложими в комуникацията. Съществуващата естествена система от физични тела с присъщата им симбиотична връзка е подменена от операционната система на изкуствените езици.

Това предполага, че новите информационни потоци вече не са масови потоци (не в класическия смисъл на достигащи до еднородна маса хора), а са средство за селектиране на потребителите. Както твърдят представители на медийния бизнес от различни части на света от 80-90 години на XX век, цитирани от Кастелс (Кастелс, 2004:339) днес еволюционното развитие на обществото се отъждествява с дистанциране от класическата масовост в името на новото сегментирано по идеология, ценности, вкусове и начин на живот общество, което е следствие от технологичното развитие. Това е нов тип организация, основаваща се на информацията. Това ново поколение

организационна структура вече се позовава на анализи, диагностика и мониторинг – елементи невъзможни без информацията. Резултатите от тези действия водят до промени в начина на вземане на решения, управленската структура и начина на работа на представителите ѝ.

Артефактът.

Несъмнено е, че сливането на пространство-времевите характеристики на съществуващото е изкуствено човешко дело. Новосъздаденото „цяло“ се отличава с гъстота, плътност, динамичност, които го правят „сетивно“ и „исторично“. Така изкуствеността пресъздава онази човешка цикличност, която превръща битието на човека в „творба“ на същия този човек. Бахтин („Идеята за времето”, 1985:383) рисува модела на това средоточие. На пътя се „срещат“ хронотопите на различни хора, традиционно и биологично разделени по социални, географски или други признаци, преплитайки мисли и идеи помежду си. Новосъздаденият път е особено „удобен“ що се отнася до историчността на намиращите се на него човешки същества. Съ-битията разположени по него стават видими за всички, дори за онези, които не са „вървящи“ по него. Пътят съдържа наратива. Благодарение на срещите на пътя, наративите добиват значимост, уникалност и цел. Тук се определя отношението на „цялото“ към реалността. То е специфично и може да се проследи само при абстрактен анализ. Когнитивната способност би могла да раздели цялото на съставните му части и да ги дистанцира от емоционалната им натовареност. Но присъствието на човека на пътя винаги е съпроводено от хронотопни емоционални ценности. Последните очовечават хронотопното цяло, уеднаквяват наративите и манипулират мисленето, превръщайки го в архаично, „антикварно“ мислене. Защото спояването на пространствено-времеви моменти носи белезите на конкретен интензитет на хронотопа – изразен чрез колективното мислене и колективното действие.

На този „път“ се „срещат“ частното и публичното, интимното и общественото, политическото и личностното, профанното и сакралното, битовистичното и възвишеното, кризата и катарзисът. Чуждият свят става част от „моя свят“ и всички ние обединени сме обречени да превърнем реалния си път в метафоричен път. Това е артефактът, който напластявайки с все повече детайли, всъщност лишаваме от разнообразие, превръщаме го в унифицирана представа за собствената си значимост.

Подобна хронотопичност човек задава и във виртуалността. Хронотопичността на наратива задава възможността да се усвои времето чрез словото. Усвояването на реалното време е компилация от индивидуални хронотопи. Общата характеристика на нашата виртуална хронотопичност е, че тя съдържа диалогичността. Според Бахтин, този диалог не може да влезе в света на художествената творба, но според нас може да влезе във виртуалността. Диалогът е вътре в нея. Трябва обаче да се отчетат както хронотопите на изображения свят (нашият виртуален свят) така и хронотопите на изобразяващия света (виртуалния човек). Това преплитане задава и еднаквите характеристики – съ-битията имат начало и край. Както казва Бахтин: „Събитията се случват в различни времена и на различни места и в същото време те са неразривно свързани в единно, но сложно събитие... Авторът-създател свободно се движи в своето време: той може да започне своя разказ от края, от средата или от всеки момент на изобразяваното събитие, без да наруши обективния ход на времето...“ („Идеята за времето“, 1985:393). Така той сякаш се намира „вън“ от хронотопа, добива божествеността и иманенцията да „играе“ с присъстващите. При класическия разказ, ако Аз разкаже за току-що случило се с Него събитие, то Аз напуска хронотопа на това събитие. Виртуалното разказване от своя страна стеснява граничността между хронотопа на случването и хронотопа на разказването и

това създава илюзорността, че всъщност граничност липсва. Всичко е „сега“ и времевост липсва. Бахтин счита, че изображеният свят не би могъл да е напълно тъждествен на реалния свят. Виртуалността обаче дава основания да мислим различно – отъждествяването на двата свята е толкова незабележимо, колкото самата виртуалност и се реализира толкова бързо, колкото е скоростта на потока информация във виртуалното.

Доверявайки се на Джон МакТагард („Идеята за времето“, 1985:208) времето може да се счита за нереално т.е. съществуващото не е времево. Причината да мислим така е определена от факта, изтъкнат от МакТагард, че човек може да възприема събитието само като настоящо, а не като минало или бъдещо. По този начин събитията в линейността са преминаващи от минало към бъдеще, но именно това превръща времето в нереалност.

Разглеждайки основополагащия артефакт *време* се отчита неговата обвързаност с всички останали артефакти, характерни за еволюцията на човешката култура. Самата култура е артефакт като комплекс от феномени: реч, наука, технология, религия, изкуство. Според Кристофър Лаш се наблюдава „масово дезертиране от стандартите на лично поведение – вежливост, трудолюбие, въздържаност“. Популяризира се „културата на безсрамието“ (Лаш, 1997b:196), която се оправдава с епохата. Създалият се вакуум е с разрешителен режим – всичко е позволено, защото е оправдано с личните свободи и санкциите срещу престъпно поведение се заклеймяват като нарушаване на правата на човека. Така отново е налична не само хронологична, а и ценностна подмяна. Същността на всяка култура е обвързана с „какво не трябва“ да се прави в обществото. И тук не коментираме отличителни характеристики на епохите, а визираме всяко „Не трябва!“, което предзадава културата. Големият конфликт, който неизбежно трябва да се проследи, когато се разглежда този въпрос, касае усета на човека за

истинност и неистинност, критериите му за добро, красиво и истина – онези Платонови идеали, които ще бъдат вечни ориентири в човешкото общество.

Друг много интересен елемент в света на артефактите е *техниката*. Разбрана като изкуство, занаят, производство, механично действие от старогръцкото *tékhnē*, техниката е средство за култивиране на средата, на природата и на човешките дейности.

Подобно противодействие на света бива прието от Ортега-и-Гасет като отличителна черта на човека. Нещо повече, според него именно техниката е „приспособяване на средството към предмета“ (Ортега-и-Гасет, 2014а:27), а това е в пълен разрез със заложеното от природата като биологично движение.

Заложен у човека обаче остава стремежът му към оцеляване. Страхът от смъртта е двигателят на *tékhnē*. В името на този страх човекът пали огън, търси покрив, лови храната си, измисля си светове и дори приема упойващи вещества, способстващи това измисляне. Целите му са докосване до тайните на скритото, загадъчното, мистичното – онова, за което има яснота, че не може да познава, но е сигурен, че ако не направи поне опит, ще се лиши от потенциалното удоволствие. Безкрайно много са начините да бъде постигнато или демонстрирано то. Хосе Ортега-и-Гасет и Зигмунд Фройд например ги разглеждат с различна степен на задълбоченост и контекст. Но единодушието е очевидно – стремежът към живот е всъщност стремеж към смърт.

Съвременността обърква още повече тази парадоксална ситуация.

Времето на модифицираното *tékhnē* е времето на „практика посредством техника“.

Често се вярва, че днешният технически прогрес е много повече прогрес, защото се основава на конкретно научно познание. Ортега-и-Гасет

се съмнява в това. Според него тук също се натъкваме на способността на човека да създава илюзии, защото онова, което може би прави техниката доминираща, в същото време я прави и зависима от самата нея.

Според Ортега-и-Гасет съществуват етапи в технизирването на цивилизацията. Първо човекът измисля план и средствата за действията си, а след това пристъпва към действие. И двата етапа изискват усилия. Разбира се крайният резултат от усилията се състои в това да задоволим належащите си потребности, след това да потърсим път за по-бързото им задоволяване, а най-накрая – да изобретим новите възможности, които ни дава това задоволяване. „Но за човека съществуването се състои в непрестанна борба с трудностите в обкръжението му; следователно той всеки момент трябва да създава собственото си съществуване. Бихме казали, че на човека му е дадена абстрактната възможност да съществува, но реалността не му е дадена. Нея той трябва да я завоюва минута след минута: човекът трябва да завоюва живота си не само икономически, а и метафизически.“ (Ортега-и-Гасет, 2014b:40). Светът се превръща в „машина на машините“ (Ортега-и-Гасет, 2014c:45), а „човекът започва, когато започва техниката“. (Ортега-и-Гасет, 2014d:45) Светът има признаците на цивилизован, но неговите обитатели го експлоатират само като природа т.е. битийно доказват всекидневно своята примитивност. Техниката подпомага само един процес, според Ортега-и-Гасет и това е ползването на откритията на емпиричните науки.

Тя осигурява всичко, което човешкото общество очаква да получи и е резултат от научните открития. В контекста на техния съзидателен характер не трябва да забравяме и разрушителната способност на всяко „ново“. Вероятността да се импортира новото, без преди това да се е вложило въображение в преодоляването на потенциалните опасности от него е традиционен модел на човешко поведение. Превенциалността се явява

„следствие от...“, а не предварителен дискурс за преодоляване на недостатъците. Интересът и прагматизмът като ръководни начала в културността, изместват нейния аксиологичен смисъл и насочват към кризисна сниженост на критическата способност.

Анализът на факторите, влияещи индиректно върху виртуалното, подсказва изменението в тълкуването на първооснованията – ценности. Всички фактори, с които се съобразява пост-човекът са резултат от отхвърлянето на познавателния идеал, като формиращ интелектуалното присъствие за да бъде заменен от псевдо-идеал, синоним на удобство, полза и интерес. Виртуалното се възползва от традиционното, но не с идеята да го надгражда, а с идеята да го подмени зрелищно, сред овации, подобно ненужен „идол на ума“.

ИЗПОЛЗВАНА ЛИТЕРАТУРА

Битие и време. Хайдегер, Мартин. 2005. София: „Марин Дринов“

Бунтът на елитите и предателството към демокрацията. Лаш, Р. Кристофър. 1997. София: „Обсидиан“;

Есе за човека. Касирер, Ернст. 1996. София: „Христо Ботев“;

Идеята за времето. Антология. Попов, Здравко; Цочо Боояджиев – съставители. 1985. София: „Наука и изкуство“;

Информационната епоха. Възходът на мрежовото общество. Т. 1. Кастелс, Манюел. 2004. София: „Лик“;

Информационната епоха. Силата на идентичността. Т. 2. Кастелс, Манюел. 2006. София: „Лик“;

Как ние се превърнахме в постчовеци. Виртуалните тела в кибернетиката, литературата и информатиката. Хейлз, Н. К. 2005. София: СемаРШ;

Към критика на политическата икономия на знака. Бодрияр, Жан. 1996. София: „Критика и хуманизъм“;

Теории информационного общества. Уебстър, Франк. 2004. Москва: „Аспект Пресс“. [online] Updated 08.2019, Available at: telecomlaw.ru/studyguides/infolaw/Webster.pdf

Фантазиращото животно. Ортега-и-Гасет, Хосе. 2014. София: „Изток - Запад“